

VESIEN SUOJELU JA HOITO

Vesi on ihmisten, eläinten ja kasvien elämän edellytys ja talouden välttämätön resurssi. Vesiä on suojeltava ja hoidettava yli kansallisten rajojen. EU:n vesipolitiikalla on keskeinen merkitys ympäristön suojelemisessa. Säädettyillä laeilla pyritään suojelemaan vesilähteitä, makean veden ekosysteemejä ja meriekosysteemejä sekä takaamaan juomaveden ja uimaveden puhtaus. EU:n vesiputedirektiivissä vahvistetaan lainsäädännöllinen kehys puhtaiden vesien suojelemiseksi ja ennallistamiseksi. Sillä pyritään myös varmistamaan vesien kestävä käyttö pitkällä aikavälillä.

OIKEUSPERUSTA

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 191–193 artikla

TAUSTA

Vesi ei ole pelkästään kaupallinen tuote, vaan se on myös julkinen hyödyke ja rajallinen resurssi, jonka laadusta ja riittävyydestä on pidettävä huolta ja jota on käytettävä kestäväällä tavalla. Vesistöihin kohdistuu kuitenkin kuormitusta, joka on peräisin eri aloilta, kuten maataloudesta, teollisuudesta, matkailusta, liikenteestä ja energia-alalta.

Ensimmäinen juomavesidirektiivi ([80/778/ETY](#)) annettiin vuonna 1980. Sillä haluttiin virtaviivaistaa yksittäisten jäsenvaltioiden vedelle asettamia kansallisia vaatimuksia ja puuttua taloudellisen kilpailun epätasa-arvoisiin edellytyksiin.

[Vesiyleissopimus](#), jonka sopimuspuoli EU on, hyväksyttiin Helsingissä vuonna 1992. Sillä vahvistetaan kansallisia toimenpiteitä ja kansainvälistä yhteistyötä rajat ylittävien pinta- ja pohjavesien ekologisen hoidon ja suojelun alalla.

Vuonna 1997 tehdystä [yleissopimuksessa kansainvälisten vesistöjen muuhun kuin liikennekäyttöön sovellettavista säännöistä](#) vahvistettiin kansainvälisten vesistöjen käyttöä, hoitoa ja suojelua koskevat perusnormit ja -säännöt vesistövaltioiden väliselle yhteistyölle.

Komissio hyväksyi vuonna 2012 [suunnitelman Euroopan vesivarojen turvaamiseksi](#). Kyseessä on pitkän aikavälin strategia, jonka tavoitteena on turvata hyvälaatuisen veden riittävä saatavuus kaikkea oikeutettua käyttöä varten parantamalla EU:n nykyisen vesipolitiikan täytäntöönpanoa, sisällyttämällä vesipolitiikan tavoitteet muihin politiikanaloihin ja korjaamalla nykyisten lainsäädäntökehysten puutteet.

TAVOITTEET JA SAAVUTUKSET

EU:n vesipolitiikan yleisenä tavoitteena on varmistaa laadukkaan veden riittävä saatavuus kaikille eurooppalaisille sekä talouden aloille ja ympäristölle sekä varmistaa kaikkien vesimuodostumien hyvä tila kaikkialla Euroopassa. Ilmastonmuutoksen vuoksi EU:ssa esiintyy tulevaisuudessa kuitenkin yhä enemmän veteen liittyviä äärimmäisiä

sääilmiöitä, kuten tulvia ja kuivuutta, joten on äärimmäisen tärkeää hyväksyä toimintapolitiikkoja, joilla autetaan lieventämään näitä ongelmia ja sopeutumaan niihin.

Unionissa on laadittu kaksi laajaa lainsäädäntökehystä makean veden ja meren resurssien suojelemiseksi. Ne ovat vesipuitedirektiivi ja meristrategiadirektiivi.

A. Vesipuitedirektiivi ja sen tavoitetta tukevat muut vesidirektiivit

[Vesipuitedirektiivillä](#) (2000/60/EY) luodaan puitteet sisämaan pintavesien, jokisuiden vaihtumisalueiden sekä rannikko- ja pohjavesien suojelulle. Pyrkimyksenä on ehkäistä ja vähentää saastumista, edistää kestävä kehityksen mukaista vedenkäyttöä, suojella vesiympäristöä ja parantaa sen tilaa sekä vähentää tulvien ja kuivuuden vaikutuksia. Yleisenä tavoitteena on saavuttaa kaikissa vesissä ympäristön hyvä tila. Tätä varten jäsenvaltioiden on laadittava vesienhoitosuunnitelmia luonnollisten maantieteellisten vesistöalueiden pohjalta sekä erityisiä toimenpideohjelmia tavoitteiden saavuttamiseksi.

Vuonna 2019 tehdyssä vesipuitedirektiivin [arvioinnissa](#) todettiin, että direktiivi on yleisesti ottaen tarkoituksenmukainen mutta sen täytäntöönpanoa on nopeutettava. Komissio ilmoittikin kesäkuussa 2020, että se ei aio muuttaa vesipuitedirektiiviä vaan keskittyy sen sijaan nykyisen direktiivin täytäntöönpanoon ja noudattamisen valvontaan.

Vesipolitiikan puitedirektiivin tueksi on annettu kohdennettuja direktiivejä:

- [Pohjavesidirektiivillä](#) (2006/118/EY) suojellaan pohjavettä pilaantumiselta ja huononemiselta. Siinä vahvistetaan perusteet hyvän kemiallisen tilan arvioimiseksi, seurattavissa aineissa tapahtuneiden lisäysten tunnistamiseksi ja niiden kohtien määrittämiseksi, joissa muutossuunnat käännetään laskeviksi. Raja-arvojen asettaminen kaikille pilaaville aineille on jäsenvaltioiden tehtävä lukuun ottamatta nitraatteja (lannoitteet) ja torjunta-aineita, joiden raja-arvot vahvistetaan EU:n erityislainsäädännössä. Komissio esitteli vuonna 2022 unionin laajuisesti [tarkkailtavien aineiden päivitetyn luettelon](#). Parlamentti hyväksyi syyskuussa 2022 ehdotusta koskevan kantansa neuvoston kanssa käytäviin tuleviin neuvotteluihin.
- Tarkistetussa [juomavesidirektiivissä](#) ((EU) 2020/2184) vahvistetaan ihmisten käyttöön tarkoitetun veden tärkeimmät laatuvaatimukset. Siinä vaaditaan jäsenvaltioita seuraamaan säännöllisesti veden laatua. Jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön aluettaan koskevia lisävaatimuksia mutta vain, jos se johtaa vaatimusten tiukentamiseen. Direktiivissä säädetään myös säännöllisestä tiedottamisesta kuluttajille. Lisäksi komissiolle on annettava kertomus juomaveden laadusta joka kolmas vuosi. Tarkistetussa direktiivissä päivitetään juomaveden turvallisuutta koskevia vaatimuksia ja parannetaan turvallisen juomaveden saatavuutta Maailman terveysjärjestön uusimpien suositusten mukaisesti. [Ensimmäinen tarkkailtavien aineiden luettelo](#) hyväksyttiin vuonna 2022.
- [Uimavesidirektiivillä](#) (2006/7/EY) pyritään edistämään kansanterveyttä ja ympäristönsuojelua vahvistamalla säännöt, jotka koskevat uimavesien valvontaa ja luokittelua sekä niistä tiedottamista. Uimakauden aikana jäsenvaltioiden on otettava uimavedestä näytteitä ja arvioitava kerran kuukaudessa vähintään kahden tietyn bakteerin pitoisuusarvoja kullakin uimapaikalla. Niiden on

annettava ”uimavesiprofiilien” avulla kansalaisille tietoa muun muassa uimaveden laatuun vaikuttavan pilaantumisen tyypistä ja lähteistä. Komissio ja Euroopan ympäristökeskus julkaisevat vuosittain [yhteenvetokertomuksen](#) uimaveden laadusta.

- [Ympäristölaatonormeista annetussa direktiivissä](#) (2008/105/EY) vahvistetaan EU:n tasolla sallitut enimmäispitoisuudet pintavesissä 33 prioriteettiaineelle, jotka aiheuttavat merkittävän riskin vesiympäristölle tai vesiympäristön välityksellä, ja kahdeksalle muulle pilaavalle aineelle. [Vuoden 2013 uudelleentarkastelussa](#) luetteloon lisättiin 12 uutta ainetta. Vuonna 2023 pintavesiä koskevien prioriteettiaineiden luetteloon lisättiin 23 kriittistä ainetta, joihin kuuluu torjunta-aineita, kuten glyfosaatti, lääkkeitä (särkylääkkeet, tulehduskipulääkkeet ja antibiootit), bisfenoli A sekä 24:n per- ja polyfluoriatun alkylyyhdisteen ryhmä.
- [Yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetulla direktiivillä](#) (91/271/ETY) on tarkoitus suojella ympäristöä yhdyskuntajätevesipäästöjen ja teollisuuden päästöjen haitallisilta vaikutuksilta. Direktiivissä vahvistetaan yhdyskuntajätevesien keräämistä, käsittelyä ja päästöjä koskevat vähimmäisvaatimukset ja aikataulut, otetaan käyttöön puhdistamolietteen hävittämisen valvonta ja lopetetaan vaiheittain kyseisen lietteen kaataminen mereen. Neuvosto ja parlamentti pääsivät tammikuussa 2024 [alustavaan yhteisymmärrykseen](#) direktiiviin tehtävistä muutoksista, joilla laajennetaan sen soveltamisalaa kattamaan pienemmät paikkakunnat ja sovelletaan saastuttaja maksaa -periaatetta lääkkeiden ja kosmetiikkatuotteiden valmistajiin. Seuraava vaihe on, että tarkistuksesta äänestetään täysistunnossa.
- [Nitraattidirektiivillä](#) (91/676/ETY) pyritään suojelemaan vesiä maataloudesta peräisin olevilta nitraateilta, koska ne voivat saastuttaa juomavesilähteitä, myös pohjavettä, ja johtaa pintaveden rehevöitymiseen. Täydentävässä asetuksessa ((EY) N:o 1137/2008) edellytetään määriteltujen, nitraattien aiheuttamalle pilaantumiselle alttiiden vyöhykkeiden perustamista, vesien nitraattipitoisuuden valvontaa ja yhteenvetoa toimintaohjelmista. Komissio käynnisti vuonna 2023 direktiivin arvioinnin ja pyysi sidosryhmiä ja kansalaisia esittämään näkemyksiään.
- [Tulvadirektiivin](#) (2007/60/EY) tavoitteena on vähentää ja hallita tulvista ihmisten terveydelle, ympäristölle, infrastruktuurille ja omaisuudelle aiheutuvia riskejä. Siinä edellytetään, että jäsenvaltiot suorittavat kulloinkin kuusi vuotta kattavan alustavan arvioinnin määrittääkseen tulvariskin alaiset vesistöalueet ja niihin liittyvät rannikkoalueet ja laativat sitten tulvariskikarttoja ja tulvariskien hallintasuunnitelmia, joissa keskitytään ehkäisyyn, suojeluun ja valmiustoimiin. Toinen, vuodet 2015–2021 kattava [arviointikertomus](#) julkaistiin joulukuussa 2021.

B. Rannikko- ja merialueita koskeva EU:n politiikka

[Meristrategiadirektiivi](#) (2008/56/EY) on EU:n yhdenmetyt meripolitiikan ympäristöpilari, joka laadittiin unionin meritalouden kestävä kehityksen vahvistamiseksi ja meriympäristön suojelun tehostamiseksi. Direktiivin tavoitteena oli saavuttaa unionin meriympäristön hyvä tila vuoteen 2020 mennessä, suojella ja säilyttää meriympäristöä sekä estää merien tilan huonontuminen. Direktiivissä määritetään eurooppalaiset merialueet (Itämeri, Koillis-Atlantti, Välimeri ja Mustameri)

ja niiden osa-alueet meriä koskevissa alueellisissa yleissopimuksissa vahvistetuissa maantieteellisissä rajoissa. Meriympäristön hyvän tilan saavuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä jäsenvaltioiden oli laadittava merivesilleen ekosysteemiperustainen strategia, jota tarkistetaan joka kuudes vuosi. [Rannikkoalueiden yhdenmisyttä käytöstä ja hoidosta](#) annetussa asetuksessa määritellään rannikkoalueiden hyvän käytön ja hoidon periaatteet, jotka jäsenvaltioiden on otettava huomioon.

Komissio antoi kesäkuussa 2020 [kertomuksen meristrategiapuitedirektiivin täytäntöönpanon ensimmäisestä kaudesta](#). Toukokuussa 2020 hyväksyttiin uusi vuoteen 2030 ulottuva EU:n biodiversiteettistrategia, jolla pyritään vahvistamaan edelleen meriekosysteemien suojelua muun muassa laajentamalla suojeltuja alueita ja perustamalla tiukasti suojeltuja alueita luontotyyppejä ja kalakantojen elvyttämistä varten.

Alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja säännösten rikkomisista määrättävistä seuraamuksista annetulla [direktiivillä 2005/35/EY ja sen ajantasaistamisella vuonna 2009](#) pyrittiin varmistamaan, että merien pilaamiseen syyllistyneille määrätään tehokkaita ja varoittavia seuraamuksia.

Vuonna 1999 tapahtunut Erika-aluksen öljykatastrofi sai EU:n vahvistamaan rooliaan meriturvallisuutta ja merien pilaantumista koskevissa asioissa, joten vuonna 2002 [perustettiin Euroopan meriturvallisuusvirasto](#). Virasto vastaa muun muassa alusten aiheuttaman saastumisen ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä öljyn- ja kaasunporauslaitteistojen aiheuttaman merten pilaantumisen torjunnasta.

C. Kansainväliset sopimukset aluevesistä

Euroopan merivesien suojelua säännellään neljällä kansainvälisellä yhteistyörakenteella ([meriä koskevat alueelliset yleissopimukset](#)) jäsenvaltioiden ja sellaisten naapurimaiden välillä, joiden kanssa niillä on yhteisiä vesialueita: Koillis-Atlanttia koskevalla vuoden 1992 OSPAR-yleissopimuksella (Oslo ja Pariisi), Itämeriä koskevalla vuoden 1992 Helsingin yleissopimuksella, Välimerästä koskevalla vuoden 1995 Barcelonan yleissopimuksella ja Mustamerästä koskevalla vuoden 1992 Bukarestin yleissopimuksella.

Lisäksi EU on sopimuspuolena tietyissä yleissopimuksissa, joita ovat esimerkiksi vuoden 1992 [yleissopimus maasta toiseen ulottuvien vesistöjen ja kansainvälisten järvien suojelusta ja käytöstä](#), vuoden 1994 [yleissopimus Tonavan suojelusta](#), vuoden 1999 [yleissopimus Reinin suojelusta](#) ja [kansainvälisestä Oderin suojelukomissiosta tehty sopimus](#) vuodelta 1996.

Merivesiin tai vesistöalueisiin keskittyvän alueiden välisen ympäristöalan yhteistyön perusteella EU:ssa on laadittu useita makroaluestrategioita. Näillä strategioilla käsitellään tietyn maantieteellisen alueen kohtaamia yhteisiä haasteita, ja niitä ovat esimerkiksi [vuoden 2009 Itämeri-strategia](#), [Tonavan aluetta koskeva vuoden 2011 strategia](#) ja [Adrian- ja Joonianmeren aluetta koskeva vuoden 2014 strategia](#).

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Kaikkien aikojen ensimmäisessä eurooppalaisessa kansalaisaloitteessa Right2Water (2013) vaadittiin EU:n toimielimiä ja jäsenvaltioita varmistamaan, että kaikilla kansalaisilla on oikeus veteen ja jätevesihuoltoon, että vesihuolto ja vesivarojen hoito

jätetään sisämarkkinasääntöjen ulkopuolelle ja että markkinoiden vapauttaminen ei koske vesipalveluja. [Vastauksena tähän kansalaisaloitteeseen](#) parlamentti kehotti vuonna 2015 suurella enemmistöllä komissiota antamaan säädösehdotuksia, joilla pannaan täytäntöön YK:n tunnustama ihmisten perusoikeus veteen ja jätevesihuoltoon, ja tarvittaessa tekemään vesipolitiikan puitedirektiiviin muutoksia, joilla tunnustettaisiin vedensaanti yleismaailmallisena ihmisoikeutena.

Parlamentti on korostanut tarvetta siirtyä kiertotalouteen ja tukenut suunnitelmia edistää veden uudelleenkäyttöä maatalouden kastelutarkoituksiin. Ensimmäisenä askeleena parlamentti hyväksyi yhdessä neuvoston kanssa [asetuksen veden uudelleenkäytöstä](#). Asetus tuli voimaan kesäkuussa 2023. Vastaavasti se on myös tukenut suunnitelmia parantaa hanaveden laatua, jotta voidaan vähentää muovipullojen käyttöä.

[Kansainvälisestä valtamerien hallinnoinnista](#) vuonna 2018 antamassaan päätöslauselmassa parlamentti painotti, että "kestävän meritalouden luominen ja meriympäristöön kohdistuvien paineiden vähentäminen edellyttävät, että toteutetaan toimia, jotka koskevat ilmastonmuutosta, maalla syntyviä, meret ja valtameret saavuttavia saasteita, merten pilaantumista ja rehevöitymistä, meriekosysteemien ja meriluonnon monimuotoisuuden suojelua, säilyttämistä ja ennallistamista sekä meriluonnonvarojen kestävästä käytöstä". Samassa yhteydessä se kehotti "painokkaasti komissiota tukemaan kansainvälisiä toimia, joilla tuetaan meriluonnon monimuotoisuuden suojelua, erityisesti neuvotteluissa, joita käydään parhaillaan uudesta oikeudellisesti sitovasta välineestä, joka koskee merten biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja kestävästä käytöstä kansallisen lainkäyttövallan ulkopuolisilla alueilla" ja kehotti "komissiota ehdottamaan tiukempaa lainsäädäntöä jäsenvaltioiden lainkäyttövaltaan kuuluvien merialueiden biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestävästä käytön varmistamiseksi".

[Merten roskaantumisen maaliskuussa 2021 antamassaan päätöslauselmassa](#) parlamentti korosti merten roskaantumisen vaikutuksia meriekosysteemiin, kalatalousalaan ja kuluttajiin. Parlamentti vaati myös tiukempia rajoituksia kertakäyttömuovien käytölle sekä kestävien, erityisesti kalastusta varten suunniteltujen materiaalien käyttöä pyydyksissä.

Parlamentti hyväksyi lokakuussa 2022 päätöslauselman [veden saatavuudesta ihmisoikeutena – ulkoinen ulottuvuus](#). Päätöslauselmassa se vahvisti, että oikeus turvalliseen juomaveteen ja sanitaatioon on ihmisoikeus, ja kehotti suojelemaan ja ennallistamaan luonnon ekosysteemejä sekä säästämään energian tuotannossa käytettävää vettä.

Lisätietoja aiheesta on [ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunnan verkkosivustolla](#).

Christian Kurrer / Alyssia Petit
04/2024